

SENNIK LUDOWY Z WIELKOPOLSKI

Zbieranie materiałów do polskiego sennika ludowego posiada swoją tradycję. Na Lubelszczyźnie prace takie rozpoczął w roku 1974 Jerzy Bartmiński, a kontynuowali je pracownicy i współpracownicy zespołu etnolingwistycznego Zakładu Języka Polskiego UMCS w Lublinie: Grażyna Bączkowska, Jan Adamowski i Zenon Koter.

Bogaty materiał sennikowy zebrala w latach 1978—1980 na Zamojszczyźnie (z okolic Tomaszowa Lubelskiego i Hrubieszowa) Alicja Semczuk, autorka pracy magisterskiej na temat *Semantyki sennika ludowego* napisanej pod kierunkiem Jerzego Bartmińskiego¹.

Wszystkie materiały, utrwalone na taśmach magnetofonowych wraz z rękopisami transkrypcji, zostały zdeponowane w Archiwum etnolingwistycznym ZJP UMCS. Część tych materiałów została opublikowana w I tomie „Etnolingwistyki”². Zapis sennika od jednej informatorce ogłosił J. Adamowski³. Prace zbierackie są kontynuowane.

Konieczność tego typu badań wynika z faktu, iż na gruncie polskim sennik jako gatunek tradycyjnego folkloru ustnego nie doczekał się jeszcze poważniejszego opracowania. Niektóre zagadnienia sennikowej problematyki zostały już przez badaczy podjęte. Dotyczy to np. mechanizmów interpretacji snów, które omawiają w swoich pracach: K. Moszyński⁴, H. Biegeleisen⁵ i J. Bartmiński⁶, a także podobieństwa i różnic między sennikiem ustnym i pisanym⁷ oraz związku między konotacjami

¹ A. Semczuk, *Semantyka sennika ludowego*. Praca magisterska napisana pod kierunkiem Jerzego Bartmińskiego, Lublin 1980.

² J. Bartmiński, G. Bączkowska, *Materiały do sennika ludowego*, [w:] *Etnolingwistyka*, t. I, pod red. Jerzego Bartmińskiego, Lublin 1988, s. 147—171.

³ J. Adamowski, *Sennik Franciszki Boryty*, „Biuletyn Informacyjny Stowarzyszenia Twórców Ludowych” 1985, nr 30, s. 12.

⁴ K. Moszyński, *Kultura ludowa Słowian*, cz. II, z. 2, Kraków 1934, s. 374—375.

⁵ H. Biegeleisen, *U kolebki. Przed oltarzem. Nad mogiłą*, Lwów 1929, s. 312—314.

⁶ J. Bartmiński, „Co się myśli to się przyśni”. O interpretacji obrazów w senniku ludowym, „Polska Sztuka Ludowa” t. XLI, 1987, nr 1—4, s. 121—124.

⁷ S. Niebrzegowska, *Z badań nad sennikiem ustnym. Sennik ustny a sennik pisany*, „Literatura Ludowa” 1989, nr 3, s. 61—69.

słów a interpretacją snów w senniku ludowym⁸. Wszystkie jednak prace, jakie powstały z tego zakresu, nie wyczerpują bogatej problematyki sennikowej. Z tego względu wydaje się konieczne prowadzenie dalszych prac w tej dziedzinie, z wykorzystaniem materiałów terenowych nie tylko z jednego, czy dwóch regionów, ale z całego kraju. Prawdopodobnie tego typu badania pozwolą na opisanie polskiego sennika ludowego, porównanie interpretacji tych samych obrazów sennych w różnych tradycjach regionalnych, jak również na uchwycenie mechanizmów interpretacji snów w senniku ustnym.

Nagrania objaśnień i opowieści o snach (w tym też i snach „spełnionych”) przeprowadziłam na Kurpiach w roku 1987 (i złożyłam do druku w „Literaturze Ludowej”), Podhalu, Podlasiu, w Wielkopolsce, w Lubelskim, Zamojskim, Przemyskim, Suwalskim, Jeleniogórskim i Radomskim. Publikowane niżej materiały sennikowe, zebrane pod koniec 1988 roku w trzech wielkopolskich miejscowościach: Domachowie (gmina Krobia Stara), Kwilczu i Wielichowie, stanowią kolejny etap moich prac nad sennikiem ludowym. Część pierwsza materiałów to interpretacje snów, druga — opowieści o snach.

Objaśnienia skrótów imion i nazwisk informatorów

JD	— Jadwiga Dziamska, ur. 1897 r. w Berlinie, od 1902 r. zam. w Kwilczu.
TaF	— Teresa Filipowska, ur. 1928, r. w Kołybkach, zam. Kwilcz.
TF	— Teofil Filipowski, ur. 1925 r. w Witosławiu, zam. Kwilcz.
EK	— Emilia Konieczna, ur. 1934 r. w Wielichowie, zam. Wielichowo.
KK	— Kazimiera Kościelna, ur. 1926 r. w Wielichowie, zam. Wielichowo.
PL	— Pelagia Lankiewicz ur. 1922 r. w Domachowie, zam. Domachowo.
MM	— Marta Mazurkiewicz, ur. 1910 r. w Kamionnie, zam. Kwilcz.
SN	— Stanisław Nowak, ur. 1905 r. w Gostyniu, zam. Domachowo.
ZN	— Zofia Nowak, ur. 1905 r. w Krobi Starej, zam. Domachowo.
JP	— Joanna Prędkowska, ur. 1931 r. w Krobi Starej, zam. Domachowo.
AR	— Aniela Radziemska, ur. 1928 r. w Wielichowie, zam. Wielichowo.
ZR	— Zofia Ratajczyk, ur. 1936 r. w Czinicy, zam. Wielichowo.
WS	— Wanda Salamon, ur. 1954 r. w Wielichowie, zam. Wielichowo.
MaS	— Maria Szulczyk, ur. 1941 r. w Kwilczu, zam. Kwilcz.
MgS	— Magdalena Szulczyk, ur. 1932 r. w Kwilczu, zam. Kwilcz.
JW	— Jadwiga Waligóra, ur. 1944 r. w Wielichowie, zam. Wielichowo.

⁸ S. Niebrzegowska, *Potoczne konotacje słowa a znaczenia symboliczne w senniku ludowym* (w tym tomie „Etnolingwistyki” s. 37—48).

I. Interpretacje snów

biały: a) *O białem — bardzo dobrze.* JP; b) *Białe — bardzo niedobrze.* TaF; Zob. też *bielizna, kwiaty, suknia, ziemia;*

bicie: a) *O bicie — to ktoś się przybije. [...] Że ktoś przyjedzie albo coś tam, nie?* KK; b) *No to może się spełnić czasem to bicie jeszcze.* MgS;

bielizna: *O bieliźnie, o takim czymś, to na pranie.* JP; *O będzie duże pranie, o bieliźnie się śni, o takim czymś.* ZN;

błoto: *Jak po takich błotach coś się czałga to też nie jest dobrze. [...] No i koty.* TaF; *To też niedobrze.* KK; *To niedobrze.* PL; *No błoto to też. To też, to jest takie ważne trochę nieprzyjemne, nie? Że to może być jakaś nieprzyjemność w rodzinie, czy jakieś kłopoty, coś takiego nie?* MgS; *Takie zagmatwane sprawy.* AR; *Jak o błocie się coś śniło, to mówio, a przyjdą jakieś pierdoły.* JP; Zob. też *d ó ł*;

bocian: *Bocian to mówiom dziecko przybędzie.* PL;

Bóg: *Jak się o Bogu śni, o tego, to zawsze mówili dobrze jest.* ZN; *Dobry sen.* JP;

bójka: a) *No jak bójka, to mówiły, jakieś przybicie. To niedobrze takie coś było. To się coś stało.* ZN; b) *To dobrze. [...] Jakieś zadowolenie będzie.* PL;

brud: *Oj o brudzie, o brudnych [rzeczach], to już niedobrze.* JP; *O brudach to się niedobrze śni. Tak, jakby na umarłego człowieka to się śni, dzieś ktoś umrze.* ZN;

buty: [Co znaczy jak się buty śnią?] a) *To dzieś podróż się szykuje.* TaF; b) *Uciekać się będzie.* MM; *Buty jak się śnią to uciekać będzie się.* MgS; *To się będzie uciekać. Ktoś będzie gonił.* Pl; *Uciekać będziesz gdzieś, czy coś.* KK; *To mówili, jak ładne buty, to się ucieka, a jak brzydkie buty, rozwalone, to jakieś kłótnie, jakieś niezadowolenie.* PL;

całować się: [Co znaczy jak się ktoś z kimś całuje?] *Zdrada.* AR, KK, MgS;

chleb: a) *Chleb — no, życie. Dobrze.* AR; b) *Czy nie na chorobe czasami?* PL;

chorągiew: *Jak się widziało takie chorągwie, to że pogrzeb.* TaF; *To pogrzeb.* TF; *To wszystko związane chyba z kłopotami będzie.* MgS; *A czarne [chorągwie], to już mówiom na żałobe.* PL;

chustka: [Co znaczy jak się czarna chustka śni?] *Na żałobe.* JP; Zob. też *sukienka*;

cmentarz: [Co znaczy jak się cmentarz śni?] *Niedobrze.* AR; Zob. też *kwiaty*;

Cygan: *No to dobrze jest, jak Cyganie.* MM; *Na szczęście.* TaF;

czarny: *Coś czarnego no to chyba związane wszystko jest znacznie z tą śmiercią.* MgS; *No, o czarnym to tak mówium, że pogrzeb albo coś bę-*

dzie. [...] Że tam dzieś w rodzinie pogrzeb albo coś, jak sie o takim czarnym. KK; To już jak czarne, to mówiom już to na żalobe. PL; Zob. też chustka, jagody, sukienka, suknia, ziemia;

deszcz: Deszcz to też na płacz. MgS;

dół: [Co znaczy jak się doły śnią?] Ale dół to nie, doły to niedobrze. KK; O dołach też niedobrze. TaF; O dołach niedobrze. Coś się stanie, tak. JP; O dołach, to [...] ido takie „doły”, to o to to znowu niedobrze. Jakies nieszczęście, jakaś coś jak tak o dołach, o takim błocie, o takim czymś. ZN; O to już dół, że to niedobrze. Po takich dziurach sie chodzi. PL; Doły — niedobrze. Jak takie doły, są głębokie doły i w tych dołach nieroz taka woda jeszcze i taka brudna, nie? Jak czysta jest woda, gdzieś sie widzi ładnum, takim przejrzystum wode [...] takie jezioro jest, ale takie czyściutkie, że wszystko w nich widać, nie? To mówio, o to dobrze jest. KK; O tych dołach [...] to tak na niedobre. Na jakies nieszczęścia, nie? ZN; No więc właśnie dół, to mówiom tyż, że to [...] wciąż mówio kłopoty. PL; Wiadomość o śmierci. AR; No to niby śmierć. MM; To może być pogrzeb. [...] śmierć jakaś. MgS; To wypadek. To niedobrze. ZR; A doły [...] Na chorobe. TF; Zob. też woda;

drzewo: To dobrze jest, jak się [śnie] drzewa kwitnące, ale na co dobrze to nie wiem. PL;

dziecko: a) O małym dziecku to to [...] mówili zawsze, że dobrze, że uciecha bedzie z tego. ZN; O małym dziecku, no to mówią, że dobrze. Radość. AR; b) Jak sie śni dziecko to jest kłopot jakiś w rodzinie, może być jakiś tam, czy nieszczęście, czy coś takiego. MgS; No to tyż plotki. PL; No, małe dziecko, ale jak jest takie okichane, nie? To mówiom, że takie pierdoły, gdzie nie wyjdiesz z góvien, nie? KK; c) No, jak dziecko sie śni to na robote zawsze mówio. TaF; Zob. też ksiądz;

dziura: Zob. dół;

fekalia: A jak sie śnio o takich tam, o takich, fekalia takie coś, nie? — To już jakies klity. TaF; Zob. też łajna; Por. gówna;

gęsi: Gęś — dobrze. To tyż, jakaś wiadomość przyjdzie. AR; Dobrze o białych gęsiach. KK; A gęsi jest na list. PL;

gnój: (Gnój, łajna) No to chyba źle. MM; To [gnój] na pewno kłopot też. Zmartwienie. MgS; Na chorobe. TaF; Por. fekalia, mierzwa;

gówna: O gównach też na pierdoły jak sie śnio. ZN; Zob. też łajna; Por. fekalia, gnój;

grób: Jak [grób] otwarty to też nie [niedobrze]. AR; Zob. też kwiaty;

groch: a) No groch, groch jak sie też widzi to też na płacz. TaF; b) Bedemy młócić groch, bo o grochu sie śniło. JP;

gruszki: O gruszkach też niedobrze. Śliwki też niedobrze. Też na chorobe. KK; No, jak o gruszkach to wiem, że choroba jest. Czy gruszki,

czy jakikolwiek owoc nie w sezonie. Wtedy jest niedobrze, jakaś choroba. MM; Gruszki na chorobe. EK; O gruszkach albo owocu, to mówiom, że na jakieś guzy. PL;

grzyby: a) Grzyby też niedobrze. Też o chorobe. KK; Też niedobrze. AR; Dobrze. TaF; b) Jak grzyby się śnio to jest spełnienie marzeń. W tym dniu. MgS; c) Na ciężce. PL;

jabłka: a) [Jabłka, gruszki jak się śnią] Tyż na chorobe mówiom. ZR; b) Bo czasem jak o gruszkach albo owocu to mówiom, że na jakieś guzy. No [a jabłka] to tyż właśnie to okrągłe to samo. PL; Zob. też o w o c;

jagody: Czarne jagody niedobre. KK; Wiadomo, że śmierć albo ciężkie choroby. AR; Zob. też śliwka;

jajka: a) Jajka są na pierdoły. JP; Na pierdoły. ZN; A jajka — pierdoły. ZR; Pierdoły. EK; No to pierdoły, jakieś jaja są. [śmiech] JW; Jajka — klakoty, pirdoły. MM; Normalnie klyjdry. Po poznańsku. WS; b) No to tyż na guzy, bo okrągłe. PL; c) No to choroba. MgS;

jezioro: Zob. dół;

kamienie: [Co znaczy jak się kamienie śnią?] Też na guzy. PL;

kłos: Zob. zboże;

kominiarz: [Co znaczy jak się kominiarz śni?] Na szczęście. TaF; List u nas mówią jak [...] kominiarz. MM;

koń: a) Mówio, że jak o koniach się śni to przyjdzie list. TF; A konie to na list. TaF; O koniach na list. WS; O koniach to na list. KK; Konie to coś mówią, że jakby listy. MaS; Konie? — To list. MM; Też na list. ZN; Bo o koniach, to mówio, że na list. SN; Z końmi to list. JW; To już murywany list. WS; Na list. ZR; Konie — list. AR; To list. EK; Konie i trupy to na listy. JP; Też na list. Obojętnie jakiej [maści], ale zawsze na list. PL; To list. Jeszcze siwy w dodatku. MgS; b) Koń, o koniach na gości. JW;

kościół: Jak się kościół śni, to jest dobrze. ZN; Zob. też ksiądz;

kot: Zob. błoto, pies;

krewni: a) Jak jest taka krew, no to na krewnych, że krewni przyjadą. KK; Krew to mówią na krewnygo. Jakiś krewny przyjedzie. PL; Krewni mogą przyjechać też tak. MgS; Przyjazd krewnych. ZR; Krewni przyjadą. MgS; No krew, no na krewnego. ZR; O krewnych. JW; Z rodziny przyjeżdża. JW; Na gości. JW, WS; b) O krwi niedobrze JP; Jak o krwi się śni to tak, że jakby to jakieś, jakieś buło nieszczęście [...] ZN; Zob. też zęb y;

krowa: a) Krowy [...] Tam jest coś niedobrego jak się śnio. MgS; b) Dobrobyt. Jak są ładne, ulane. To zysk jakiś. AR; c) Krowy, to chyba, ja się tak o krowach, o czymś, to na weselu się gdzieś będzie, czy coś. KK;

krzyż: [Co znaczy jak się krzyż śni?] Jakies kłopoty może jakieś coś w rodzinie może być. MgS;

ksiądz: a) *O ksindzu i o kościele to tyż mówiom, że jest niedobrze. Tyż zmartwienie jakieś.* PL; b) *O jak, o ksiądz to jest też dobrze.* ZN; *Jak księdza sie widzi, to już kłopot jest.* TaF; *Ach, jak sie śni o księdzu, to mówią, że to so pierdoły, będóm jakieś. O księdzu albo o małym dziecku.* KK; *No to też pierdoły. Hałas. To już wychodzi na jedno.* JW; *Jak ksiądz — pierdoły.* JW; *Też na pierdoły.* EK; *To plotki.* MgS; *O księdzu to na hałas.* WS; *To na hałas.* EK; *Hałas.* JW, WS; c) *To na trupa.* SN; d) *Jak ksiądz to czas do spowiedzi.* MM; *Zob. też siostra zakonna;*

księżyc: [Co znaczy jak się księżyc śni?] a) *To dla młodych korzystne jakieś spotkania.* AR; b) *Jak sie o księżycu śni, że taki "ostry, to przyjdzie mróz.* ZN;

kwiaty: a) *O kwiatach to jest dobrze.* KK; *Kwiaty to dobrze.* JP; *Kwiaty? No to zależy jakie. Jak róże, niezapominajki to jest bardzo dobre.* MM; *A jak rosące kwiaty, to dobrze, bo one nie mają obciętego korzenia.* AR; b) *Też niedobrze. O kwiatach też. Bardzo niedobrze. Na jakiś pogrzeb jak kwiaty sie śnio.* TaF; *Kwiaty [...] może być też coś takiego smutnego.* MgS; *Jak cięte kwiaty to choroba.* AR; *Na białe [kwiaty] — niedobrze.* ZR; *Na białe kwiaty to tak raczyj [...] też może być pogrzeb, coś takiego;* MgS; *A jak takie kwiaty po grobach sie tam dzieś po cmentarzu chodzi, to na umarłego.* PL;

lew: *To jest brzydki sen jak sie śni o lwach.* MgS;

łajna: [Co znaczy, jak się łajna śnią?] *To niedobrze.* Pl; *Zob. też gnój; Por. też fekalia;*

Matka Boska: *O Matce Boskiej — dobrze.* ZN; *Zob. też różaniec;*

mąka: *To mówili, że jak tak o, w mące sie robi, to niby na jakąś gościnność.* ZN;

mierzwa: *Mirzwa [...] tyż niedobrze.* ZN;

mięso: *O mięsie, no to ludzie mówiom, że niedobrze coś niedobrygo.* JW; *No wiec o mięsie jak sie śni to mówio to na jakieś zmartwienie, na coś, na takie kłopoty.* Pl; *O mięsie to na chorobe. Niedobrze.* KK; *No mięso to choroba.* ZF; *Mięso to już so choroby.* TaF; *O mięsie jak sie śni to nie jest dobrze. Choroba, czy śmierć, też tak mówią.* MM; *Jak o minsie to mówio, że [...] na pogrzeb.* ZN;

mirt: *Mirt to zielony jest, nie? — Nu to dobrze.* KK; *Mirt to chyba wesele sie śni.* MgS; *O mircie, to tak, że ktoś do komunii z dziecka pójdzie.* ZN; *Zob. też zielenina;*

młoda para: [Co znaczy jak się młoda para śni?] *Tyż niedobrze.* ZR;

nieboszczyk: *To już chyba nieboszczyk sie śni, to na [...] deszcz.* PL;

niezapominajka: *Zob. kwiaty;*

o b r ą c z k a: *Jak o obrączkach to na ślub.* JP; *Na ślub [...] Jak pannie to mówiom, że będzie na ślub.* PL; Zob. też p i e r ś c i o n e k;

o g i e ń: [Co znaczy, jak się ogień śni?] a) *O to słońce będzie świecić.* MgS; *Jak ogień to na słońce.* TaF; *O, ogień — na słońce.* KK; *A ogień, no to [...] na słońce, na pogodę.* PL; *Bedzie słońce świecić. Bedzie pogoda.* TF; b) *Jak ogień to mówią złodziej. Ktoś okradzie.* AR;

o k r ą g ły: *Co okrągłe to wszystko na guzy mówio.* PL;

o r a ć: Zob. z i e m i a;

o w o c: *Owoce, jabłka — bardzo niedobrze jest. Coś na jakieś choroby, na jakieś różne powikłania. Bardzo niedobrze.* TaF; Zob. też g r u s z k a;

p a n n a m ł o d a: *Niedobrze jak panna młoda.* PL; *To tyż niedobrze.* TaF;

p a p i e ż: *O papieżu mnie się często śnie. Ja nie wiem co to? — Radość chyba.* MgS;

p i e s: a) *To zły człowiek jakiś.* JW; (*Jak pies gryzie*) *To coś niedobre jakieś.* ZR; *Jak psa się widzi, kota, nie? I tam takiego groźnygo, to już, że ludzie są źli, już [...] niedobrze.* MM; *A o psie, że goni pies, to ktoś chce właśnie dokuczyć, jakiś tam oczernić jedni drugiego.* TaF; *O to ktoś obgaduje.* PL; *Pies, ale jak tak gryzie [...] to jest niedobrze, że ktoś fałszywy jest. Jak o psu, a jeszcze takim rudym psu.* KK; *No to psy, to może być napaść jakaś.* MgS; b) *Bo o psie też jest dobrze. Bo to jest przyjaciel.* AR;

p i e r ś c i o n e k: [Co znaczy, jak się śni pierścionek?] *To niby na młode państwo.* ZN; (*Pierścionki, obrączki to*) *Zaręczyny.* MM;

p i j a k: *Ktoś mówił, że takie pijaki mu się śnili to mówili, będzie kłótnia w domu.* PL; Por. p i j a n y;

p i j a n y: *Jak się śnio o pijanym, to już o wódce, to już kłopot taki.* TaF; Por. p i j a k;

p l a c e k: *A jak placek, o! To goście.* MgS;

p ł u g: Zob. z i e m i a;

p o c i ą g: a) *A jak pociąg to tak. To zaraz gdzieś w podróż się pojedzie.* MgS; b) *I pociąg. Tyż na list.* Pl;

p o d e s z w a: [Jak się śni, że podeszwa u buta odpadnie] *To nie dotrze do celu. Nie dojedzie.* AR;

p o g r z e b: [Co znaczy, jak się pogrzeb śni?] *No to może i czasem się spełnić.* MgS;

p o s z e w k a: *Pószew — choroba.* AR; *Choroba.* KK; Zob. też p o ś c i e l;

p o ś c i e l: *Z pościeli to na chorobe.* PL; Zob. też p o s z e w k a;

p o ś c i n a ć: *Ale jak pościnać i czarna ziemia...* [to niedobrze]. AR;

p r z e p a ś ć: (*Przepaść, wąwóz*) *No to niby, że tak choroby, coś takiego niedobrze.* MM; *Przepaść jak się śni, to pogrzeb, śmierć jakaś.* MgS; Zob. też w o d a;

- prześcieradło: *Prześcieradło to wypadek.* TaF;
- pszczoły: a) *Pszczoły to mówio słodkie życie.* PL; b) *Jak sie śni o pszczołach to na dobre plony. W zbożach.* ZN;
- rosnąć: *Jak rośnie, zieleń jest — dobrze.* AR;
- rozmaryn: *Jak o rozmaryniu sie śniło to [...] z krewnych albo siostra jakaś, któraś wychodziła za mąż.* ZN; *To jest przecież wesele.* MgS; Zob. też zielenina;
- róża: Zob. kwiaty;
- różaniec: a) *O różaniec, to dobrze, bo o Matce Boskiej to sie śni.* ZN; b) *Różaniec jak sie śni, że będzie bardzo pobożny. Że modlitwy trzeba.* TaF;
- ryby: [Co znaczy jak się ryby śnią?] a) *To już jest niedobrze.* Pl; *To też płacz. No! Takie łuski to oznaczają płacz.* MgS; b) *Ryby — dobrze jest, jak sie ryby śniu w czysty wodzie.* MM; *Jak ryby to na szczęście.* TaF;
- samolot: [Co znaczy, jak się samolot śni?] *Dobra wiadomość z daleka przyjdzie.* AR;
- siostra zakonna: *Siostry sie widzi zakonne albo księdza, to mówiom, że jest na zmartwienie też.* Pl;
- siano: Zob. słoma;
- sklep: *Sklep, tam z towarami, z tym, to inwentura murowana.* MgS;
- słoma: a) *Jak ^o słomie sie śni to na jakąś chorobe. Siano a słoma to jedno.* ZN; b) *Na bale.* TaF; c) *O słomie to niby na gości.* List. JW;
- słońce: a) *No słońce to chyba dobrze.* KK; *To pogoda. To pięknie będzie. Słonecznie będzie.* MgS; *Na dzień pogodny.* ZN; b) *Jak sie widzi, że słońce tak pięknie świeci, jaśniutko, to deszcz pada.* TaF; *No to na burze, czy coś.* PL;
- strzały: [Co znaczy jak się strzały śnią?] *To mówili na szczelca.* ZN; *Jak szczyły, o bydzie tam szczyłał na na zające.* JP;
- studnia: [Co znaczy jak się studnia śni?] *To już jest woda. To też niedobre.* PL;
- sukienka: [Co znaczy jak się śni czarna sukienka?] *No to mówią, że to jest żałoba. Śmierć.* MgS; *Aj, to na trupa.* JP; *Czarna sukienka, jak sie tak człowiek ubiero to to na dobre nie, tylko na umarcie takie.* ZN; Por. suknia;
- suknia: *Czarna [suknia] — żałoba.* JD; *Jak biała suknia to na śmierć.* TaF; Por. sukienka;
- szczur: *Jak szczur to też niedobrze.* MM;
- świeca: *Jak na uroczystości kościelne to świce były [tj. śniły się], to też sie sprawdziło.* ZN;
- śliwki: *Śliwki niedobrze, jagody — niedobrze.* KK; *O, śliwki to też chyba coś z chorobą. Jakaś choroba, jakieś sińce. Jakies pobicie może być.* MgS; Zob. też gruszki;

świnia: a) *No świnie — dobrze, zdaje się, że świnia dobrze jest. [...] Że śmierdzi, brudna, ale jest dobrze.* MM; *To świnia, to to dobrze, że będzie się szczęściło w oborach.* ZN; *Świnie to dobrze [...] gospodarstwo będzie zadowolenie, coś takiego.* PL; b) *Tak, że biegają świnie, to jest na szczęście. To, że obrączki, jakaś pierścień, ale mięso już nie. Mięso jak się widzi to już na chorobe jest.* TaF; c) *A świnie jak się śnią to [...] ktoś może w rodzinie ryć.* MgS;

tańce: *Tańce o to na wesoło, gdzieś wesoło.* ZN; *To radość. Wesoło. Towarzystwo.* AR; *Jak o tańcach, to mówili, że na wesele się szykuje, nie?* JP;

towar: *Zob. sklep;*

trawa: *Trawa zielona no to bardzo ładnie, bo wesoło [...] jeszcze bydołko na tym się śni, że tam chodzi. No to dobrze było.* ZN; *Zob. też zielony;*

trup: *O trupach to na listy.* JP; *Zob. też koń;*

umarły: *Jak się śni o umarłym, to to mówiom, że to jest na deszcz. Że będzie padać na drugi, trzeci dzień, nie?* KK; *Jak się śni [umarły] to na deszcz.* WS; *Por. zmarły;*

wąwóz: *Zob. przepaść;*

wąż: *[Co znaczy jak się wąż śni?] Bardzo niedobrze.* MM;

wesele: *Wesele no to zawsze mówiom, że to jakieś wesele.* PL;

węgiel: *Węgiel na chorobe.* JW;

węgierki: *[Co znaczy, jak się węgierki śnią?] To już jest okrągłe. To też chyba na guzy.* PL;

wiśnie: *Wiśnie jak się śnią to się płacze, takie się rzuca właśnie takie łzy jak te wiśnie.* TaF; *Wiśnie to też płacz.* MgS;

włosy: a) *No z włosami to jest kłopot, jakieś zmartwienie.* MgS; *A jak włosy to [...] choroba. Jak się chwyta albo coś tam się ma, to kłopot jest.* MM; b) *Dobrze. Życie dalsze.* AR;

woda: a) *Woda to już tyż na jakieś takie zmartwienia, coś tyż tak.* PL; *Na płacz. [...] No to obojętnie jaka woda.* JW; *Woda to chyba łzy.* JW; *Woda to tak, jakby że się ktoś utopi.* ZN; b) *Jak [woda] czysta, ładna, no to dobrze, ale co to może oznaczać to nie wiem.* MgS; *No jak czysta to jest dobrze, a jak brudna to coś niedobrygo wróży.* MM; *A czysta no to mówiom, że tyż jakieś tam som kłopoty, coś jakieś zmartwienia, ale to może być w dalszej rodzinie.* PL; *Woda, ale czysta woda jak jest. To dobrze. A jak mętna woda, to też nie.* TaF; *Woda jak czysta, to dobrze, ale jak taka brudna woda, to [...] Coś niedobrego, ale co to będzie to nie wiem.* KK; *(Woda brudna —) Jakieś męty, nieporozumienia.* AR; *O jak brudna to na plotki, na coś tam takie.* PL; *Jak jest brudna, jak są doły, to coś... przepaście [...] to jakaś niemiła wiadomość, wypadek, czy czy ze zmarłym.*

A jak normalnie woda, to na lzy. WS; *A brudna no to płacz.* MgS; *Zob też dół, r y b y;*

wódka: [Co znaczy jak się wódka śni?] *To już też na kłopot nieraz.* TaF; *To będzie pijany.* JP; *Zobaczy się pijanych, jak się bydom tego, kolybać.* ZN; *Zob. też pijany;*

wszy: *O wszach to bogaty.* SN; *Na bogactwo* PL; *Wszy? Pieniędzy.* *Wszy to jest dobrze jak się śnio.* MM; *Jak o wszach to na pieniądze mówili.* JP; *Wszy — na pieniądze.* JW; *Na pieniądze.* WS; *Wszy — pieniądze.* TaF; *To pieniądz.* MgS; *Jak się śnią wszy to sie albo wyda pieniądze albo dostanie.* KK; *Jak o wszach to na pieniądze. Jakies pieniądze sie dostanie.* ZN; *Na pieniądze [...] że sie wydaje pieniądze.* TaF;

zabawa: [Co znaczy jak się zabawa śni?] *To radość. Wesoło. Towarzystwo.* AR;

zboże: [Co znaczy jak się zboże śni?] *To dobrobyt. Zboże w kłosy sie tak kłaniają.* AR;

zęby: *Tylko o zymbach to zawsze mówio, to już niedobrze. Na trupa.* PL; *Na trupa.* JW, SN; *Jak zęby wypadaly [...] to właśnie tak mówili, że ktoś umrze chyba.* JP; *Zęby właśnie jak się śnią, o zębach, a sie nie widzi krwi, to jest, że ktoś obcy umrze. Ale jak zęby i krew, to już w rodzinie.* TaF; *Jak zęby wychodzo to umrze ktoś.* MM; *O zębach jak sie śni to umrze ktoś z rodziny.* ZN; *Mówią choroba albo śmierć. Jak wypadają [zęby].* AR; *Jak tak o zębach sie wyśni to jest na chorobe.* KK; *O zębach na chorobe, no to wiadomo.* ZR; *Jak sie tam śni o zębach, to człowiek będzie chory.* KK; *Na chorobe.* JW;

zielenina: *To jakies wesele, jakies obrady, czy coś takiego. Zielenina właśnie, czy ten rozmaryn, czy mirt.* MgS; *Zob. też mirt, rozmaryn;*

zielen: [Co znaczy jak się zielen śni?] *To jest na dobre.* KK; *Zob. też rosnać; Por. zielony;*

zielony: *No to dobre jest takie coś zielone to bardzo dobrze. O zielonym jak sie śni to jest dobrze.* KK; *No o zielonym to mówiom, że dobrze.* PL; *Jak zielone takie, zieleni sie trawa zielona, to jakaś nadzieja jest, jakaś radość jest.* TaF; *Zob. też mirt, trawa; Por. zielen;*

ziemia: *Ziemia też niedobra.* KK; *Czarna ziemia, jak pług sie widzi, że sie orze, to bardzo niedobrze. To jest jakiś wypadki, różne rzeczy.* TaF; *To podobnie też [niedobrze] takie coś. Biała ziemia.* MM; *Zob. też p o s c i n a ć;*

ziemniaki: [Co znaczy jak się ziemniaki śnią?] *Na gości.* WS;

zmarły: a) *Jak sie śni o zmarłych, to już na deszcz.* TaF; *O zmarłym to będzie deszcz padał.* MM; *Jak sie o zmarłym śni — na deszcz.* ZN; *Jak o zmarłym to na dyszcz mówio.* SN; *Jak ze zmarłych to mówiom, że na deszcz.* PL; *To mówiom, że na deszcz.* JW; b) *To mówiom, że dobrze albo*

nieraz mówiom, że potrzebuje pomocy. PL; A jak tak nieraz, że taki zmarły jest wesoły, taki uśmiechnięty, to jeszcze modlitwy potrzebuje. TaF; Por. u m a r ł y;

II. Opowieści o snach

Obok interpretacji snów w tradycyjnym ustnym folklorze istnieje drugi gatunek — opowieści o snach, które potwierdzają i jednocześnie stanowią jak gdyby dodatkową motywację sposobu wykładania snów przez nosicieli kultury ludowej, a w przypadku snów spełnionych — motywację opartą na życiowym doświadczeniu informatorów. Tego rodzaju opowieści są związane ze szczególnie ważnymi momentami z ich życia: czyjąś śmiercią, chorobą, narodzinami. Spośród kilku opowieści o snach zanotowanych w Wielkopolsce, przywołuję takie, które wydają mi się najciekawsze, a które informatorom szczególnie utkwiły w pamięci — potrafili bowiem przywołać je po wielu latach. Są to:

- 1) sny poprzedzające:
 - a) śmierć matki;
 - b) narodziny dziecka;
- 2) sny o zmarłych:
 - a) mężu;
 - b) dziecku;
- 3) sen o zjawieniu się Matki Boskiej.

Śmierć matki

Ja miałam taki sen, że moja matka przechodziła oknem. Ale to w Kamionie pod oknem, tak. A ja tak za nią patrzyłam, a ona w czarnej sukni szła. [...] Patrze i flaki tak z niej wychodziły, jelita. [...] Patrze dalij, ale ona za narożnik zaszła i już ja nie widziałam. I za trzy dni zmarła. MM;

Zapowiedź narodzin dziecka

Jeden jedyny sen taki miałam, ale to już bardzo dawno. Bo ta piątka się urodziła i później miałam taki sen, że po ośmiu latach. Bo to już osiem lat potem było przerwy i ten najmłodszy się urodził. I tak miałam sen, że znalazłam dziecko pod drzwiami. [...] I niedługo trwało, jak się okazało że jestem w stanie odmiennym. MaS;

Zmarły mąż przychodzi w odwiedzin

To śniło mi się raz o mężu, że przyszedł, ja byłam gdzieś na mieście i przyszedłam z tego, z powrotem i chce otwierać, drzwi odkluczyć. Nie mogę otworzyć, szukam klucza, ni mam. A obok jest nas fabryka. I mó-

wie, teraz wszyscy na mnie patrzą, że ja chce otwierać i ni moze [...] Już chce odchodzić, od razu, od razu słysze, że jakby sie drzwi otworzyły i weszłam do korytarza i patrze mąż stoi. W tym korytarzu. I on tak wyciuga ręce, on leci do mnie i ja do niego i ja zaczęłam krzyczeć i mówie:

— Jak sie ciesze, żeś do nas wróciul! I jak my sie wszyscy bedziemy! cieszyć.

I od razu sie obudziłam, ale tak byłam zapłakana cała [...] No, taki miałam teraz kiedyś sen. KK;

Dziecku mokro w zaświatach

[...] jak kiedyś siostrze [...] zmarła dziewczynka, to ta siostrza tak bardzo płakała i jej sie śniło, że nie ma płakać, bo tam mokro jii, nie? I nie ma płakać. MM;

Taka ładna Matka Boska

Ale ja sobie pamiętam jak byłam dziewczynku, młoda jeszcze, że mnie sie śniła Matka Boska. Otwierała drzwi. [...] Mieliliśmy kropielnice. [...] I ja tak na te kropielnice pacze, otwieraju sie drzwi, Pacze, Matka Boska wchodzi. Taka ładna! Jak sie wystraszyłam. Obudziłam sie, już Matki Boskiej nie widziałam. Śniło mi sie, ale nie zapomne tego snu, bo ja jeszcze dziś widze jak ona wygląda. MM.